

з футуристичними очікуваннями та мріями мешканців мати здорове, красиве і багате місто. Проте на практиці, навіть на думку самих розробників, більшість стратегій не виконуються. Зацикленість на пошуку місії і мети, опрощений SWOT-аналіз не дозволяють зосередитись на концептуальних питаннях, здійснити фахові передпроектні дослідження та системне діагностування стану міського простору, визначити реальні задачі, шляхи та засоби їх вирішення. Існуючі підходи розробки стратегій розвитку міст запозичені з практики західних країн і мало придатні для кризового стану, в якому перебувають вітчизняні міста.

Таким чином, аналіз існуючих Стратегій та містобудівної документації на прикладі Львова вказує на:

- їх декларативність як документів добрих побажань;
- апросторовість Стратегій соціально-економічного розвитку міста та його окремих сфер;
- неефективність містобудівної документації, консервативність та нединамічність документів до змін зовнішніх умов;
- переобтяженість генплану інформацією, що зумовлює втрату основних рішень.

Висновки

1. Представлено методику просторового підходу, застосування якої є підставою для моделювання шляхів розвитку території. Слід підкреслити, що просторове моделювання не є простим, основні проблеми зосереджені в недосконалості методик визначення взаємодій між вимірами простору.

2. Для просторового моделювання соціально-економічного розвитку міст доцільно скористатись теоретико-методологічним інструментарієм, що дозволить створити єдиний динамічний документ, який враховуватиме всі виміри простору міста. У цьому відношенні успішною можна вважати практику Польщі в створенні інтегруючої документації. Так, «Дослідження умов та визначення напрямів просторового розвитку» – аналогу генерального плану, підтверджує свою ефективність уже понад десять років. Документ постійно актуалізується й узгоджує суспільно-економічні зміни, пов'язані з використанням земель. Регулярно модифікується і сам документ, його внутрішня структура та методологія виконання. Документ не є зобов'язуючим і не має юридичної сили, він є умовою для розробки документа нижчого рівня; визначає стратегічні питання, не обтяжений надмірною де-

талізацією. Інший документ – «Місцевий план», містить поглиблену інформацію та детальне опрацювання по території. Темпи опрацювання його відрізняються не лише по регіонах держави, а й за розміщенням ділянки: приміські зони, транспортні коридори, на територіях розвитку туристичної функції, територіях, що обезлюднюються, а також охорони природи та інших умов. Місцевий план є юридичним документом, на основі якого видаються рішення на забудову та здійснюються інші управлінські дії.

Корисним є досвід опрацювання Studium – стратегічного документа, що узгоджує територіальні, соціально-економічні та інші умови й вимоги, лаконічний і гнучкий документ, який піддається швидкому реагуванню на зміни. В боротьбі стратегій і містобудівних документів знайдено консенсус.

3. Просторове моделювання стає одним із головних у містобудівному аналізі. Надається воно і для обґрунтування стратегій соціально-економічного розвитку міст. Більше десяти років триває динамічний розвиток комп'ютерного програмування, що сприяє ширшому впровадженню просторового моделювання.

Список використаних джерел

1. Sleszynski P. Planowanie przestrzenne w gminach / Sleszynski P., Komornicki T., Solon J., Wieckawski M. – PAN. IGPZ, Warszawa, 2012. – 239 s.
2. Габрель М. М. Просторова організація містобудівних систем: моногр. / М. М. Габрель; [Інститут регіональних досліджень НАН України]. – К.: Видавничий дім А.С.С, 2004. – 400 с.
3. Демин Н. М. Управление развитием градостроительных систем / Н. М. Демин. – К.: Будівельник, 1991. – 184 с.
4. Ключниченко Е.Е. Соціально-економічні основи планування та забудови міст / Е.Е. Ключниченко. – К.: Укр. акад. архітектури, НДПІ містобудування, 1999. – 348 с.
5. Комплексна стратегія розвитку Львова до 2025 року [Електрон. ресурс]. – Львів 2012. – Режим доступу: <http://www.city-adm.lviv.ua/adm>
6. Коригування генерального плану м. Львова. [I стадія]. Генеральний план. Пояснювальна записка. – Львів, 2001.
7. Коригування генерального плану м. Львова. [II стадія]. Генеральний план. Пояснювальна записка. – Львів, 2008. – Т. 2.
8. Стратегія підвищення конкурентоспроможності міста Львова до 2015 року [Електрон. ресурс]. – Львів, 2010. – Режим доступу: <http://www.city-adm.lviv.ua/adm/economy/strategija/strategija-do-2015-r>

УДК 659.127.3: 330.3

В.П. ГАВРИЛЮК,
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії НУБіП України

Професійність як елемент сталого розвитку економіки

У статті розглядаються проблеми формування професіоналізму та його вплив на виконання принципів сталого розвитку економіки.

Ключові слова: професійність, сталий економічний розвиток, ринкові сигнали.

В.П. ГАВРИЛЮК,
к.э.н., доцент кафедры экономической теории, НУБіП Украины

Профессионализм как элемент устойчивого развития экономики

В статье рассматриваются проблемы формирования профессионализма и его влияние на выполнение принципов устойчивого развития экономики.

Ключевые слова: профессионализм, устойчивое экономическое развитие, рыночные сигналы.

Professionalism as an element of sustainable development economics

The article discusses the problem of formation of professionalism and its effect on performance of sustainable economic development.

Keywords: professionalism, sustainable economic development, market signals.

Постановка проблеми. Глобалізація економіки та світова боротьба за ресурси все гостріше ставить питання вибору національної моделі господарювання. Дану проблему вибору окреслили зміни, що відбулися в економічному світі, перехід до інформаційного етапу розвитку суспільства та інтеграція національних економік у світове господарство. Відповідно вектор національного економічного розвитку в цілому підпорядкований як загальним глобалізаційним процесам, так і внутрішнім особливостям функціонування економіки.

Сучасні наукові дослідження вказують на пріоритетність принципів сталого розвитку у формуванні ідеології ефективного росту економіки. Даний підхід полягає в тому, що соціально-економічний розвиток має бути скоординований на гармонізацію як екологічного, так і економічного середовища, разом із тим узгодження особистих інтересів та потреб із суспільними, формування системи захисту інтересів і потреб майбутніх поколінь.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. У зв'язку зі зростанням в економіці кризових явищ все більше увагу економістів привертає дослідження різноманітних проблем сталого розвитку. На дослідження вагомий вплив мали праці відомих науковців Дж. Акерлофа, М. Блауга, В. Вернадського, А. Гальчинського, В. Гейця, Дж.К. Гелбрейта, М. Довбенка, Р. Коуза, П. Кругмана, Д.Л. Медоуза, Д.Х. Медоуза, Р. Нуреева, В. Ойкена, Дж. Стігліца, М. Спенса, М. Чумаченка.

У сучасних умовах реформування української економіки актуальним є розгляд проблеми механізму реалізації сталого розвитку через визначення завдань для формування професійного середовища.

Мета статті – здійснити аналіз умов і факторів криз у соціально-економічних системах, обґрунтувати вплив професійності на процес формування сталого розвитку та розробити теоретико-методичні засади його поліпшення.

Виклад основного матеріалу. Однією з головних умов сталого розвитку є досягнення ринкової рівноваги, тобто досягнення повної та симетричної інформації про операції на ринку. Проте на практиці економічні рішення надзвичайно рідко відповідають ознакам повноти і симетричності інформації. Тому об'єктивним буде припущення щодо їхнього впливу на ринкову рівновагу. Можуть впливати як на стабілізацію рівноважного стану, так і на його дестабілізацію.

Формування асиметрії інформації може бути пов'язане як із об'єктивними причинами, так і з суб'єктивними. Об'єктивність асиметричності інформації можна пояснити як природний результат поділу праці та недосяжності абсолютної істини. Так сформувалася професійна інформація, яка набула форми конкурентної переваги для різних професій. Тому і об'єктивною є наявність довіри до її джерела. Щодо суб'єктивної інформаційної асиметрії, то причинами її є різноманітні індивідуальні мотиви. Для їх подолання необхідне дотримання етичних норм професіоналами.

Останнім часом можна натрапити на думку, що сучасні кризові ситуації – це є скоординований процес окремими особами або організаціями з метою задоволення власних егоїстичних інтересів. А інструментом цих дій виступає необ'єктивність висвітлення інформації у фінансовій звітності.

Такі приклади ми можемо зустріти і в українських реаліях. За даними Фонду інтенсивних технологій мікроекономіки, який проводив анонімне анкетування бухгалтерів, 80% респондентів вдавалися до маніпулювання даними при складанні фінансової звітності [1]. Наголосимо, що під маніпулюванням вони, напевно, розуміли вибір облікових методів та процедур, що не суперечать чинному законодавству. Тобто існує кілька варіантів для ведення бухгалтерського обліку, питання лише в тому який вибрати і коли.

Така ситуація зумовлена тим, що, зокрема, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» (далі Закон) однозначно віддає пріоритет сутності господарської операції над її формою – можна відхилитися від нормативних положень, що діють, якщо їхнє дотримання не дозволяє надати достовірну картину про фінансове і майнове положення підприємства (див. ст. 4). Також згідно з п. 5 ст. 8 Закону господарюючим суб'єктам надано право самостійно визначати облікову політику. За цих обставин у бухгалтера з'являються можливості впливати на склад і оцінку облікових показників, що може призводити до формування недостовірної інформації [2, с. 114].

Так, існують деякі невизначеності при визнанні доходів за П(С)БО 15 «Дохід». Вони виникають через наведені у стандарті двозначні умови визнання, такі як:

- передача покупцю ризиків та винагород від володіння продукцією;
- ймовірність надходження на підприємство економічних вигід, пов'язаних з операцією продажу [3].

У бухгалтера є певна можливість вважати, чи залишилися ризики за підприємством, чи можна визнавати дохід, чи ні. Підприємство не завжди може виконати всі умови, зазначені у П(С)БО 15, для визнання в обліку доходів від реалізації у зв'язку з особливостями діяльності та невизначеними обставинами. Таким чином, підприємства кожного разу, залежно від особливостей здійснюваних операцій, повинні самостійно обирати метод відображення доходу та окреслювати коли і в якому обсязі визначати дохід від реалізації продукції у звітному періоді. Ці умови слід визначати в обліковій політиці підприємства і опиратися на правило true and fair view – принцип достовірності і добросовісності [4]. Наголос можна зробити на тому, що бухгалтер не зацікавлений у викривленні, а просто замовчує деяку інформацію. Наприклад, керівництво підприємства отримало інформацію про те, що незабаром один з її найбільших дебіторів може стати банкрутом, а можливість погашення дебіторської заборгова-

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

ності досить низька. Очевидно, є два варіанти відображення у фінансовій звітності дебіторської заборгованості (нагадаємо, що це актив, тобто потенційний дохід підприємства):

- 1) залишити заборгованість на тому ж рівні, щоб не погіршувати картину про фінансове становище підприємства;
- 2) зменшити заборгованість, шляхом створення резерву сумнівних боргів.

Що бухгалтер вибере?

Нагадаємо, що метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства [5].

Ключовими для збереження об'єктивності бухгалтерського професійного судження є компетентність самого бухгалтера, що формується як цілісність знань, досвіду та його здібностей. Це є прикладом того, як дисбаланс на професійному ринку суттєво порушує в цілому ринкову рівновагу, а відповідно – можливість реалізації сталого розвитку.

Важливою для нашого дослідження є робота нобелівського лауреата Майкла Спенса «Сигнали на ринку праці». В ній він обґрунтував наявність інформаційних прогалин, інформаційної асиметрії на ринках та їхній вплив на ринкову рівновагу [6, с. 71–82].

Наявність асиметрії на ринку праці та освітніх послуг ставить важливим вирішення питання про те, як суб'єкти ринку, котрі краще проінформовані, намагаються інформувати інших учасників. Ця роль відводиться особливим учасникам ринкових відносин, які беруть на себе додаткові витрати, створюючи умови, необхідні для об'єктивності процесу інформування між учасниками ринку.

Ринкові сигнали формують механізм для вирішення проблеми подолання інформаційної асиметрії між учасниками ринку. Це відбувається тоді, коли продавці намагаються подати сигнали про якість своїх товарів. Як приклад – гарантія вироб, яка в довгостроковій перспективі є свідченням кращої якості.

М. Спенс зазначає, що для встановлення рівноваги на ринку праці більш важливим є очікування, а не реальна продуктивність претендентів. Це пов'язано з тим, що неможливо оцінити фактичні здібності робітника під час прийому його на роботу. Відповідно через таку асиметрію інформації освіта, як сигнал для роботодавця, є більш важливим сигналом, ніж реальні знання чи здібності робітника. Диплом про освіту на ринку праці є головним свідченням наявності у претендентів певного рівня здібностей. Відповідно з цієї точки зору виправданим є включення у навчальний процес чисто теоретичних дисциплін, які можливо є більш складними для вивчення на відміну від прикладних, оскільки здатність скласти такі іспити свідчить про потенціал студента, тобто є непоганим сигналом про його здібності.

Отже, дипломовані претенденти мають кращі шанси зайняти робоче місце, а працівникам із кращою здатністю до роботи але без диплома доведеться докласти додаткових зусиль і витратити додаткові ресурси для здобуття освіти, навіть за умови, що вона не позначиться на якості їхньої праці.

Рівень освіти можна охарактеризувати різними показниками – тривалість навчання у школі, отримані ступені, репутація вищих навчальних закладів та інші. Освіта є гарним ре-

сурсом для поліпшення продуктивності робітника, і навіть за умови, якщо вона не позначиться на його ефективності, залишається безумовно корисним сигналом, оскільки все рівно лише більш продуктивна людина може досягти більш високого рівня освіти.

Згідно з теоретичними поглядами Спенса сигнали мають значення лише тоді, коли вони унікальні. Відповідно, надмірне перенасичення ринку суб'єктами освітніх послуг та дефляція якості освіти нівелюють значення цих сигналів. Тому освіта є корисним сигналом про високу продуктивність працівників лише за умови, коли працівники з більш високою продуктивністю легше зможуть отримати освіту, ніж працівникам з низькою.

Нині у вищій освіті України стає найбільш актуальним завдання виконання основних принципів освіти та формування громадянина, який має самостійне, критичне мислення, спроможний бачити і креативно вирішувати існуючі проблеми, тобто є освіченим фахівцем.

Е. Тоффлер зазначає, що знання стає все більше продуктом, який «швидко псується». Сьогоднішній «факт» перетворюється завтра в «дезінформацію». Це зовсім не аргумент проти вивчення фактів або суми знань – зовсім ні. Однак суспільство, в якому окремо взята особистість постійно змінює роботу, місце проживання, соціальні зв'язки тощо, витрачає величезні гроші на ефективне професійне навчання. А тому в школах майбутнього повинна викладатися не тільки сума знань, а й уміння нею оперувати. Школярі повинні вчитися вмінню відмовлятися від застарілих ідей, а також тому, як і коли їх замінювати. Коротше, вони повинні навчитися вчитися [7, с. 450].

Сучасний підхід у підготовці фахівців передбачає подальше їхнє функціонування в умовах ринкової економіки. Це першою чергою ставить завдання про орієнтацію на міжнародну практику навчання та ускладнення роботи насиченістю ринку підприємств та організацій з різними організаційно-правовими формами та їхньою багатоманітністю сфер роботи. Тому на основі професійних знань випускник має бути готовий забезпечити потреби ринку як динамічної системи. Єдиним варіантом вирішення цих завдань є інтеграція освіти, науки та практики. Такий механізм сприятиме створенню стійкого стану їх взаємодії, взаємодоповнення та розвитку.

Якість підготовки кадрів залежить від різноманітних факторів: наявність професійного викладацького колективу, матеріальної бази, використовуваних форм та методів навчання, якості проведеного конкурсу для відбору вступників та ін. Психологами встановлено, що рівень засвоєння навчального матеріалу багато в чому залежить від використання таких форм та методів, як проведення дискусій, розробка конкретних моделюючих ситуацій. Відповідно велику роль у цьому відіграє використання якісних фактичних матеріалів. Про те на сьогоднішній день, найбільшу частку відповідальності за навчальний процес покладено лише на випускаючі кафедри і зовсім не враховуються міждисциплінарні зв'язки, які є серйозним резервом підвищення якості підготовки фахівців.

Вирішуючи дане питання, необхідно враховувати дисбаланси професіоналізму в Україні. Їх можна пояснити такими причинами: відірваність професіоналізму від інституційного середовища середнього класу, нівелюванням ролі професійних організацій. Найчастіше в різних джерелах ми можемо зустрі-

чати серед основних ознак середнього класу такі, як рівень доходів, володіння майном та спосіб життя, а така ознака, як професійність, згадується досить рідко [8]. Можна констатувати неефективність комунікації професійного середовища, перенасиченість інформацією, нехтування етичними принципами професіоналізму. Отже, напрошується висновок, що в українському суспільстві ще не сформоване розуміння про важливості зв'язків між даними інститутами, і це вказує на відхилення від позитивних ціннісних пріоритетів суспільства.

Висновки

Нині соціально-економічні відносини в Україні розвиваються в умовах системних ціннісних зрушень, що зумовлені втратою довіри до різних інститутів, у тому числі і до університетської освіти, в соціальному просторі. Такий подальший розвиток подій може призвести до породження непереборних бар'єрів для формування сталого розвитку економіки. Подолання наведених тенденцій суттєво залежить від виконання принципів професіоналізму і професійної етики. Саме пошук підходів до формування професійних фахівців значно зменшить рівень невизначеності і сприятиме поліпшенню довіри в економічному середовищі. Даний чинник спри-

чинить відповідну структуру економічного простору, що необхідна для його інституціоналізації.

Список використаних джерел

1. www.int.kharkov.com/kr.php
2. Бутинець Ф.Ф. Альфа і омега бухгалтерського обліку або моя болісна несповідь: Монографія. – Житомир: ПП «РУТА», 2007. – 328 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>
4. Соколов Я.В. Зачем бухгалтеру теория бухгалтерского учета? // www.shapkina.ru
5. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 №996-XIV // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
6. Довбенко М.В. Сучасна економічна теорія (Економічна нобелівська лекція): Навч. посібник. – К.: Академія, 2005. – 336 с.
7. Тоффлер Э. Шок будущего: Пер. с англ. / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 557 с.
8. Українське суспільство 1992–2010. Соціологічний моніторинг / За ред. д.е.н. В. Ворони, д. соц. н. М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – 636 с.

УДК 658.115.31(045)

О.М. КУЛЬГАНІК,

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та міжнародної економіки, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

Управління антикризовим регулюванням природних монополій

Досліджено сутність антикризового регулювання природних монополій, виявлено проблеми функціонування комунальних підприємств у сучасних умовах, проведено практичний аналіз ймовірності банкрутства за різними моделями. Обґрунтовано пропозиції щодо розробки стратегії управління підприємств у комунальній сфері.

Ключові слова: природні монополії, антикризове управління, державне регулювання, ринок, тарифи та послуги, банкрутство, витрати, стратегія.

О.М. КУЛЬГАНІК,

к.э.н., доцент кафедры экономики предприятия и международной экономики, Винницкий торгово-экономический институт КНТЕУ

Управление антикризисным регулированием естественных монополий

Исследована суть антикризисного регулирования естественных монополий, выявлены проблемы функционирования коммунальных предприятий в современных условиях, проведен практический анализ вероятности банкротства по разным моделям. Обоснованы предложения по разработке стратегии управления предприятий в коммунальной сфере.

Ключевые слова: естественные монополии, антикризисное управление, государственное регулирование, рынок, тарифы и услуги, банкротство, затраты, стратегия.

O.M. KULHANIK,

PhD (economic sciences), associate professor of enterprise economy and international economy chair, Vinnitsa Institute of Trade and Economics of KNTUE

Management anti-crisis regulation of natural monopolies

The essence of crisis regulation, found problems in the functioning utilities under current conditions, conducted practical analysis of the probability of bankruptcy for different models. Suggestions to develop management strategies for companies in the utility sector.

Keywords: natural monopoly, crisis management, government regulation, market rates and services, bankruptcy costs strategy.

Постановка проблеми. Особливої гостроти набуває у сфері державного регулювання діяльність природних монополій на локальних ринках комунальних послуг, які складають основу життєзабезпечення населених пунктів. Регулювання у цій сфері має бути ретельно виваженим та сприяти ефективному наданню послуг з погляду спожива-

чів і стійкому розвитку підприємств галузі. Проте неодноразовість трактувань серед вчених та практиків тих чи інших економічних явищ в господарстві, застосування неадекватних об'єктивній реальності втручань порушують фінансову та виробничу стійкість підприємств галузі, які знаходяться у критичному стані.